

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“

Автор на дисертационния труд: Галена Тодорова Терзиева

Тема: „Формиране на професионална компетентност за адаптирано физическо възпитание в обучението на студенти от педагогически специалности“

Област на висшето образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.2. Педагогика

Научна специалност: „Теория на възпитанието и дидактика“

Научен ръководител: доц. д-р Мария Тенева

Член на научно жури: проф. д-р Марина Колева Николова

I. Обща оценка на кандидата

Галена Тодорова Терзиева е завършила Национална спортна академия „Васил Левски“ – София през 2004 г. със специалност „Кинезитерапия в неврологията и психиатрията“, ОКС „Магистър“. През 2010 г. отново в НСА придобива професионална квалификация „учител по физическо възпитание“. От 2013 г. Г. Терзиева работи в ТрУ Стара Загора като асистент по „Физическо възпитание и спорт“, „Здравно образование“, „Двигателен тренинг и кинезитерапия“, „Двигателен тренинг и адаптирана физическа активност“ и „Кинезитерапия“.

Със Заповед на Ректора на ТрУ №1419 от 31.05.2016 г. Г. Терзиева е зачислена в докторантура в самостоятелна форма на обучение по научна специалност „Теория на възпитанието и дидактика“, професионално направление 1.2. Педагогика, Област на висшето образование 1. Педагогически науки, към катедра „Предучилищна и начална училищна педагогика“ на Педагогически факултет на ТрУ – Стара Загора, със срок на обучението три години, считано от 25.05.2016 г. до 25.05.2019 г. Темата на дисертационния труд е „Формиране на професионална компетентност за адаптирано физическо възпитание в обучението на студенти от педагогически специалности“.

В комплекта документи на Г. Терзиева са представени и протоколи с отлични оценки от положените изпити по индивидуалния ѝ учебен план на докторанта, което декларира сериозното ѝ отношение към изучаваната научна материя. Всички изпити от докторантските минимума са положени в регламентираните срокове.

Със Заповед на Ректора на ТрУ № 728 от 31.03.2017 г., Г. Терзиева е отчислена с право на защита.

II. Оценка на научните и практически приноси на

представената дисертация, автореферат и творческа продукция.

Представеният ми за рецензиране дисертационен труд е в обем от 282 страници, от които 257 стр. са основен текст. Трудът е структуриран в увод, три глави, изводи, научни приноси и библиография. В него са включени 221 литературни източници, от които 144 на кирилица и 68 на латиница. Обособен е речник на основните словосъчетания и използвани съкращения, което ориентира при четене.

Приложенията към дисертационния труд са 32 и са оформени в отделен том с обем от 122 страници.

Изборът на проблем за дисертационното изследване е много добро попадение. Старата максима „Здрав дух в здраво тяло“ е с перманентна давност. В съвременното училище натовареността на учениците е много често малкото камъче, около което се създават конфликти и противоречия между учители, ученици и родители. Физическото възпитание и култура са факторите, които ще създадат предпоставка за „заличаване“ на умората при учене и ще поддържат и развиват детските организми.

В този смисъл, темата на дисертационното изследване е актуална и значима, защото разглежда: Първо - въпросът за физическото възпитание за студенти от педагогически специалности, които като бъдещи учители ще отчитат ролята и голямото значение на движението и спорта за здравето на българските деца и ученици.; Второ – Разглежда се въпроса за формиране на професионална компетентност, въпрос, който е актуален и важен и стои на дневен ред.

Разглежданият в дисертационния труд проблем е актуален както за педагогическата теория, ката и за практиката.

В дисертационния труд Г. Терзиева си поставя за цел да създаде и апробира „модел за професионална компетентност на учителя за адаптирано физическо възпитание“, което всъщност постига като резултат.

Изследването е разработено с теоретико-приложен аспект. То е поставено върху проблеми, свързани с изграждането на професионална компетентност на учителя за адаптирано физическо възпитание“. Методологичната основа на изследователската работа е правилно определена.

Авторът е определил за обект на изследване процесът на обучение на студентите, бъдещи детски и начални учители, в условията на академично образование.

Предмет на изследването е формиране на професионална компетентност за адаптирано физическо възпитание в обучението на студенти от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“.

В научното си изследване Г. Терзиева се ръководи от хипотеза (с. 114), която е формулирана като допускане, че разработването и

прилагането на модел за формиране на професионална компетентност за адаптирано физическо възпитание в обучението на студентите от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“ ще допринесе за формиране на професионална компетентност за приобщаване на деца със специални образователни потребности в процеса на обучение, необходима за успешната им реализация в условията на съвременната детска градина и начално училище.

За реализирането на дисертационното изследване са изведени 8 *критерия* (с. 115), чрез които да се установят постиженията на студентите.

Показателите към тях (от 2 до 9 за всеки критерий) отразяват степента на усвоените знания, умения, нагласи и самоефективност за приобщаване на деца със специални образователни потребности в двигателното обучение.

Методиката за изследването (с.119) напълно удовлетворява пълнотата на изследвания проблем и включва: методи за теоретичен анализ, анкетен метод, експертна оценка, педагогически експеримент, дидактическо тестване, педагогическо наблюдение и математико-статистически методи за обработване на емпиричните данни и обобщение на резултатите от проведения експеримент.

Чрез методите за теоретичен анализ е разгледана голяма по обем научна литература в рамките на първа глава. Анализирани са въпроса за адаптираното физическо възпитание. Поставени са акценти върху въпроси за адаптираното физическо възпитание като част от адаптираната физическа активност и конкретно в приобщаващи условия; тенденции в реализирането на адаптирано физическо възпитание в САЩ, Европа и по-конкретно в Русия и в България (с. 51-64). Специално място в дисертационната работа е отделено на професионалната компетентност на учителя за адаптирано физическо възпитание (с. 70).

Във втора глава (с. 114-173) е разработена концепцията на дисертационното изследване. Коректно са формулирани предмет, обект, цел и задачи, критериите и техните показатели.

Дисертационното изследване е реализирано в три етапа: предварителен, проведен в периода 2013-2015 г.; основен етап през 2016-2017 г. и заключителен етап през 2017-2018 г. Посоченият цялостен период на изследването от пет години, като времево изражение предполага, че то е направено в достатъчно продължителен период от време, което се отнася и за апробирането на авторския модел.

На основата на задълбочен анализ на европейски и национални нормативни документи са изведени основни изисквания към професионалната компетентност на учителя. Това дава възможност на докторанта да открие нишата на своето научно изследване, а именно липсата на разработени методически указания и насоки как тя да бъде

обогадена в областта на адаптираното физическо възпитание. Последното е предпоставката за изграждане на авторския модел на Г. Терзиева, свързан с професионалната компетентност на учителя за адаптирано физическо възпитание.

Отлично впечатление прави, че в хода на експерименталната работа, свързана с прилагането на изградения модел и оценка на резултатите чрез метода на експертната оценка (разработена карта за експертна оценка – Приложение № 11) се извършва усъвършенстване на първоначалния му вариант.

Авторският модел (фиг.1 на с.142) е структуриран в четири компонентно единство и взаимно влияние на академична, педагогическа, комуникативна и административна компетентност и педагогическа етика, които са в йерархическа последователност и взаимозависимост.

Задълбочено е анализиран теоретичния аспект от модела, с обосновка за значението на стратегията за учене през целия живот при формирането на компонентите в етапа на специализираното професионално обучение.

Всеки модул от модела се анализира на основата на важни аспекти от подготовката на учителя.

Обучителната програма (с.155) на студентите с прилагане на авторския модел, по дисциплината „Двигателен тренинг и адаптирана физическа активност“ е реализирано в четири модула: целево-резултативен, съдържателен, организационен и оценъчно-резултативен. В първия модул е представена целта на обучителната програма с отделните задачи и очаквани резултати от обучението. Във втори модул е представено тематичното разпределение на учебната дисциплина в два блока – теоретичен и практико-приложен. Трети модул е свързан с оптималното съчетаване на форми на организация заетостта на студентите и съответстващи методи за обучение. Четвърти модул е в две части: оценка на постигнатите от студентите резултати и оценка на ефективността на обучителната програма. Последното е представено в табличен вид (таблица 10) с компоненти: равнище на компетентност, таксономия на Блум, проявление на знанията, уменията и компетентностите и инструментариум, в който са включени за разглеждане четири казуса.

Докторантът извежда три равнища на очакваните резултати за обучението на студентите по обучителната програма – базово, оптимално и пределно, които са скалирани по обхватност и значимост. Те са структурирани логически и представени таблично (табл. № 11), което дава възможност за намиране на връзката „компетентност-равнище-измерител“.

При определяне ефективността на обучителната програма, Г. Терзиева се базира на модела за оценка на Къркпатрик (Kirkpatrick 2006),

който разпределя оценката на ниво реакция, обучение, поведение и резултати. На основата на тази оценка са изведени индикатори за ефективността на обучителната програма: удовлетвореност на студентите, формираност на умения и компетентности от областта на адаптираното физическо възпитание, изразеност на нагласите за приобщаване на деца със СОП в двигателното обучение.

Анализът на резултатите от дисертационното изследване докторант Терзиева извършва в два аспекта: на ниво предварително изследване и на ниво основно изследване.

За проучване на нагласите на детски и начални учители за приобщаване на деца със специални образователни потребности в двигателното обучение са изследвани 220 учители (120 детски и 100 начални), което гарантира валидността на получените резултати. Изводът на докторантът е, че $\frac{3}{4}$ от учителите се чувстват в различна степен несигурни в своите способности да включват деца със СОП в общите занимания по физическо възпитание, тъй като намират подготовката си (академична или допълнителна) за недостатъчна в този аспект. Резултатите от направения анализ са представени в таблици и фигури. След прилагане на авторския модел нагласите на детските и началните учители за приобщаване на деца със СОП в двигателното обучение са със средна степен на изразеност, но са и по-скоро положителни. Това от своя страна предполага, че учителите вероятно имат приобщаващо поведение, тоест включват децата със затруднения в общите заниманията по физическо възпитание.

Интересен е подходът на Г. Терзиева да имплицира в общо-педагогическата проблематика методическите особености на изграждането на професионална компетентност за адаптирано физическо възпитание в обучението на студенти от педагогически специалности. Във връзка с това, настоящото изследване обхваща широк кръг от дейности, насочени към изследване и анализ на:

- нагласите на детски и начални учители за приобщаване на деца със специални образователни потребности в двигателното обучение;
- самоефективността на детски и начални учители за приобщаване на деца със специални образователни потребности в двигателното обучение;
- знанията и уменията, свързани с теоретичните аспекти на адаптираното физическо възпитание;
- формирането на компетентност за планиране и подготовка на форми по физическо възпитание с приобщаване на деца със специални образователни потребности;
- формирането на компетентност за организиране и ръководене на учебния процес по физическо възпитание с приобщаване на деца със специални образователни потребности;
- формиране на компетентност за оценяване напредъка на деца със

специални образователни потребности по физическо възпитание;

- формиране на компетентност за управление на процесите в отделни групи или паралелки по време на занимания по физическо възпитание, в които са включени деца със специални образователни потребности;
- знания и умения за работа в екип с родителите на деца със специални образователни потребности и с различни специалисти, свързани с двигателното им обучение;
- интересът и нагласите на студентите преди и след проведеното обучение по „Двигателен тренинг и адаптирана физическа активност“;
- нагласите и самоефективността на студенти от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“ за приобщаване на деца със специални образователни потребности в двигателното обучение (Анализ на приобщаващите нагласи и Анализ на приобщаващата самоефективност);
- ефективността на обучителната програма по „Двигателен тренинг и адаптирана физическа активност“.

Освен прецизен анализ на изследвания проблем, съдържащ частични обобщения и изводи, направена е и задълбочена статистическа обработка на данните. Резултатите са съотнесени по всеки конкретен критерий и показател, за доказване на тяхната валидност и значимости. С това е доказана и ефективността обучителната програма по „Двигателен тренинг и адаптирана физическа активност“.

С конкретното теоретико-приложно изследване е направен сполучлив опит за създаване на подходящи педагогически условия за изграждане на професионална компетентност за адаптирано физическо възпитание в обучението на студенти от педагогически специалности.

Считам, че значимостта на дисертационния труд може да се търси в различни аспекти, но за мен той е ценен за научното познание най-вече в тези два аспекта – общо-педагогически и методически.

Авторефератът към дисертационния труд на Г. Терзиева дава коректна и точна представа за същността на дисертацията и нейната значимост.

Обобщено представени, научните приноси могат да се анализират в два аспекта – теоретичен и практико-приложен.

В теоретичен аспект най-съществен е приносът, свързан с разширяване и обогатяване професионалният профил на съвременния детски и начален учител с компетентността за приобщаване на деца със специални образователни потребности в двигателното обучение.

Определям като най-значими от практико-приложните приноси следните: Изследването за първи път в България на нагласите и самоефективността на детски и начални учители за приобщаване на деца със СОП в двигателното обучение. Разработеният авторски модел за професионална компетентност на учителя за адаптирано физическо

възпитание и инструментариум за диагностика формираността на знания, умения и компетентности от областта на адаптираното физическо възпитание.

Представени са три публикации на Г. Терзиева, които отразяват етапите от научните изследвания на автора. Две от публикациите са самостоятелни, а една е в съавторство. Две от тях са публикувани в страната, а едната е представена на Балканска научна конференция в Одрин – Турция. Публикувани са в периода 2014-2016 г.

Без да се спирам подробно на всяка публикация, изразявам мнение, че те представят резултатите от изследователската работа на автора и са база за по-нататъшни изследвания.

Считам, че полезността на дисертацията и на публикациите се измерва не само с приносите в познавателен аспект, а и с това, че насочва вниманието към актуални проблеми в подготовката на детските и начални учители.

II. Критични бележки и препоръки

1. Независимо, че е допустимо да се представят три публикации към темата на дисертацията, докторантът е извършил обширна и задълбочена изследователска работа и считам, че би могло да се разработят и представят поне още две публикации.

2. Препоръчвам на базата на създадения авторски модел и разработения курс по „Двигателен тренинг и адаптирана физическа активност“ да се разработи „Методическо пособие за формиране на професионална компетентност за адаптирано физическо възпитание в обучението на студенти от педагогическите специалности“.

IV. Заключение.

В заключение изразявам мнението си, че дисертационният труд и представените публикации обогатяват научното познание в областта на педагогиката.

На основата на гореизложеното, **давам** категорично **положителна оценка** за дисертационния труд и убедено препоръчвам на членовете на уважаемото Научно жури да гласуват присъждането на Галена Тодорова Терзиева ОНС **доктор** в област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1. 2. Педагогика, Научна специалност „Теория на възпитанието и дидактика“.

23.10.2018 г.